

Л.Н. Нагаева
Сборник нотаций
башкирских народных песен

Содержание:

Пояснительная записка.....	3
1. Дошман кырзы Салауат (Врагов уничтожил Салават).....	4
2. Көкүк (Кукушка).....	5
3. Йэйлэү (Яйляу).....	7
4. Рекруттар йыры (Песня рекрутов).....	9
5. Такмак (Частушка).....	10
6. Туй такмағы (Свадебная плясовая частушка).....	10
7. Хәтирә (Хатиря).....	11
8. Туй такмағы (Свадебная частушка).....	12
9. Киленсәк (Невестушка).....	13
10. Бишек йыры (Колыбельная песня).....	14
11. Юраузар (Предсказание).....	16
12. Сак - Сук бәйте (Баит Сак - Сук) Вариант 1.....	17
13. Сак - Сук бәйте (Баит Сак - Сук) Вариант 2.....	18
14. Әлбизак (Альбидак).....	19
15. Королтайға арнап (Посвящение Курултаю).....	20
16. Тиррәтләу (Плясовая).....	21
17. Тиррәтләу (Плясовая).....	22
18. Тиррәтләу (Плясовая).....	23
19. Махисәрүәр (Махисәруар).....	23
20. Әйһәйлүк (Айхайлюк).....	24

Пояснительная записка

Музыкально - поэтическое творчество башкирского народа – бесценный клад, открывающий нам все новые и новые свои сокровища. Неповторим, удивительно многообразен его песенный пласт. Это подтверждают, как мы знаем, фольклорные экспедиции, занимающиеся поиском самобытных, талантливых исполнителей, хранящих в своей памяти национальное богатство – народные песни.

Данные нотации сделаны на материале фонохрестоматии по курсу «История башкирской музыки» (Часть 1. «Башкирские народные песни»), выпущенной Республиканским учебно-методическим центром по образованию Министерства культуры Республики Башкортостан в 1997 году. В ней было представлено тридцать песен, исполняемых разными информаторами, имена которых, к сожалению, не были указаны. Оставляло желать лучшего качество записи многих песен, что затрудняло их расшифровку. Автору удалось зафиксировать тринадцать примеров. Таким образом, получилось своего рода нотное приложение к фонохрестоматии.

В сборник также включены пять уникальных песен («Альбидак», «Посвящение Курултаю», три примера такмаков-тиррятляу), исполняемые Ханифой Аубакировой – замечательной песенницей из деревни Утеганово Абзелиловского района РБ. Они были записаны на аудиокассету ее сыном Атангуловым Азатом, бывшим студентом Салаватского музыкального колледжа в 1997 году.

Завершается сборник нотацией редких вариантов песен «Махисаруар» в интерпретации Сарии Миржановой и «Айхайлюк» в исполнении Мадкуры Ахмадеевой. Эти примеры были найдены на грампластинках, выпущенных еще в советское время.

Создавая данный сборник, автор не ставил перед собой задачу дать жанровую группировку, а также перевод на русский язык поэтических текстов песен. К сборнику прилагаются аудиозаписи песен (их можно прослушать и скачать по ссылке <https://disk.yandex.ru/d/p4kVT1HBuKu-Xw>). Предлагаемый материал будет интересен для всех любителей, народных исполнителей, а также студентов и учащихся фольклорных отделений музыкальных учебных заведений.

1. Дошман кырзы Салауат
(Врагов уничтожил Салават)

♩ = 40

Са ла уа(а)т кей гән кү к(е)сә к(е) мә не(н),
һа й, ук(ы) һа ба ғы, би ле и(ә)дә(й),
У к(ы) һа ба ғы у ны ң би ле н(ә)дә(й).

♩ = 108

Һай, һай, һай! Дош ман кыр зы Са ла уат, Һай, һай, һай!
Башкорт хал кы ба ты ры. Һай, һай, һай! Баш корт хал кы ба ты ры!

Салауат кейгән күк/е/ сәк/е/мәнен, һай,

Ук/ы/ - һабағы билен/ә/дә/й.

Ук/ы/ - һабағы уның билен/ә/дә/й.

Кушымта:

Һай, һай, һай! Дошман кырзы Салауат, /2/

Һай, һай, һай! Башкорт халкы батыры! /2/

Яузар/ы/за үзең йәлләмәне/й/, һай,

Даны калған/ы/ды илендә/й/,

Даны калған/ы/ды башкорт илен/ә/дә/й.

Кушымта.

2. Көкүк (Кукушка)

$\text{♩} = 108$

Һай, аз зыр кә күк тә, һай, аз зыр кә күк. Яз зың йәм ле

$\text{♩} = 52$

көн дә рен дә һин ки лә һең, кә күк. Кә күк! Кә күк! Кә күк! Бик йәм

ле лә ге нә й У рал

$\text{♩} = 108$

бу йы (ы) на(у). Һай, аз зыр кә күк, һай, аз зыр кә күк. Яз зың йәм ле

$\text{♩} = 52$

көн дә рен дә һин бу ла һын, кә күк. Кә күк! Кә күк! Кә күк! Бик йәм

ле лә ге нә (у) У рал

$\text{♩} = 108$

бу йы (и) дау. Һай, аз зыр кә күк, һай, аз зыр кә күк. Яз зың йәм ле

көн дә рен дә һин ки лә һең, кә күк. Кә күк! Кә күк! Кә күк!

Һай, азыр кәкүк /тә/, }
 Һай, азыр кәкүк. } 2 к.

Яззың йәмле көндәрендә }
 Һин киләһең, кәкүк. } 2 к.

Кәкүк! Кәкүк! Кәкүк!

Бик йәмле ләгенә /й/

Урал буйына /у/.

Һай, азыр кәкүк, }
 һай, азыр кә күк. } 2 к.

Яззың йәмле көндәрендә

Һин булаһын, кәкүк.

Йәйкөн йәмле көндәрендә

Һин булаһын, кәкүк.

Кәкүк! Кәкүк! Кәкүк!

Бик йәмле ләгенә /у/

Урал буйында /у/.

Һай, азыр, кәкүк, }
 Һай, азыр кәкүк. } 2 к.

Йәйкөн йәмле көндәрендә

Һин киләһең, кәкүк.

Яззың йәмле көндәрендә

Һин киләһең, кәкүк.

Кәкүк! Кәкүк! Кәкүк!

3. Йэйлэү (Яйляу)

$\text{♩} = 120$

Һа ғы нам ты уып үҫ кән ил не

әл лә кай тып биг рәк йәм ле не (1), һө йә

мен (шул) и лем не уй лап һө йә мен.

Я ла ны на сы ғып йор - гән сак та

та ныш (и де) ө нәм бар (тый лап), тү ҙәл мим

ты уып үҫ кән ил дән ки тәл мим.

Йә шел бо лон дар зан шау лап ак кан

ҫыу ла ры (ла) тат лы тәм ле ле.

биг рәк тә ай ла ры то ра йө рәк тә.

Ур ман ла ры та гын эл лә нинтәй кошлар килеп ан та сай рый (не),

йәй кө нә шул сак ла ры биг рәк йәм ле не.

Һағынам тыуып үскән илне әллә кайтып бигрәк йәмләне /ү/,

Һөйәмен шул илемне уйлап һөйәмен.

Яланына сыгып йөрөгән сакта таныш иде өнөм бартыйлап,

Түзәлмим... тыуып үскән илдән китәлмим.

Йәшел болондарзан шаулап аккан сыулары /ла/ татлы тәмлеле,

Биг[е]рәктә айлары тора йөрәктә.

Урманлары тағын әллә нинтәй кошлар килеп анта сайрый /не/,

Йәй көнә шул саклары бигрәк йәмләне.

4. Рекруттар йыры
(Песня рекрутов)

$\text{♩} = 132$

1. *Һал* дат тар зың и те ге (шул), бар ла бе йек үксә ле. Йә шең е гер

ме гә ет кәс һал дат бу лып ки тә ле.

2. *Һал* дат и теп ал ды лар за,

бел мим кай сы ка ла га. "Ни ча уа" кит

кән ба ла га, кый ын а та - а на га.

/Һал/дат тарзың итеге /шул/,

Барла бейек үксәле.

Йәшең егермегә еткәс

Һалдат булып китәле. } 2 к.

Һалдат итеп алдыларза,

Белмим кайсы калаға.

"Ничауа" киткән балаға,

Кыйын ата - анаға. } 2 к.

5. Такмак
(Частушка)

$\text{♩} = 108$

Шы пыр, шы пыр, ям ғыр я уа Ө йөн ба шы ка лай ға.

Ү зем һө йөп, ү зем ба рам ку рай тарт кан ма лай ға.

Шыпыр, шыпыр, ямғыр яуа }
Өйөн башы калайға. } 2 к.

Бутый - бутый бутканы }
Бешерһөгез ни була? } 2 к.

Үзем һөйөп, үзем барам }
курай тарткан малайға. } 2 к.

Әсәй һиңә ни әйтте }
Тик ултырған ни була. } 2 к.

6. Туй такмағы
(Свадебная плясовая частушка)

$\text{♩} = 132$

Һә ли ләу лә ли лә у, һә ли ләу лә ли лә у,

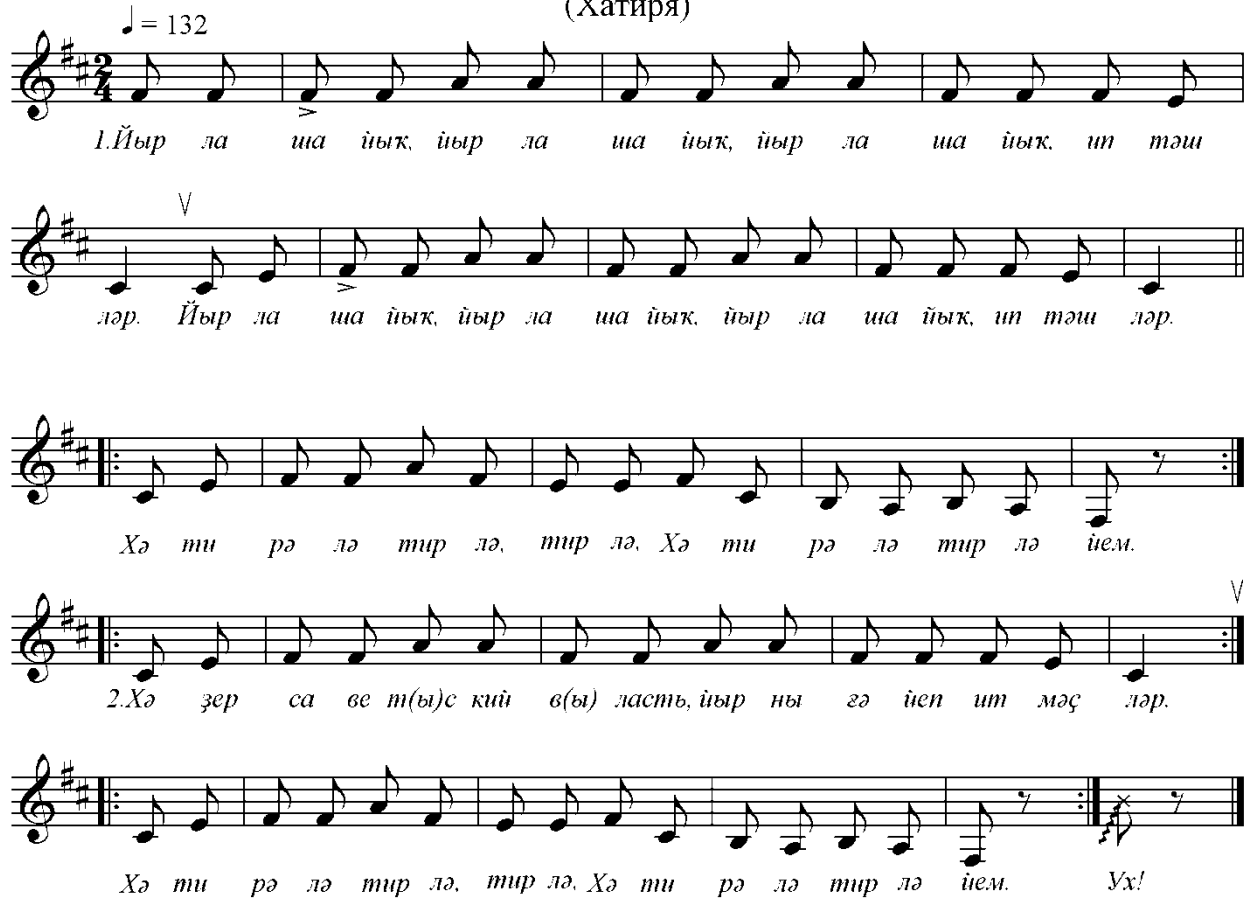
ли ләу, Без гә ка сан ки ләр и кән ма тур ғы на кей әу.

Һәлиләу лә лиләу, }
Һәлиләу лә лиләу. } 2 к.

Безгә касан килер икән }
Матурғына кейәу. } 2 к.

7. Хәтирә
(Хатиря)

$\text{♩} = 132$

1. Йыр ла ша йык, йыр ла ша йык, йыр ла ша йык, ип тәш ләр. Йыр ла ша йык, йыр ла ша йык, йыр ла ша йык, ип тәш ләр.

Хә ти рә лә тир лә, тир лә, Хә ти рә лә тир лә йем.

2. Хә зәр са ве т(ы)с кий в(ы) ласть, йыр ны гә йеп ит мәс ләр.

Хә ти рә лә тир лә, тир лә, Хә ти рә лә тир лә йем. Ух!

1. Йырлашайык, йырлашайык, }
Йырлашайык, иптәшләр. } 2 к.

Кушымта:

Хәтирә - лә тир - лә, тир - лә, }
Хәтирә - лә тир - ләй - ем. }

2. Хәзер совет/ы/ский в/ы/ласть, }
Йырны гәйеп итмәсләр. } 2 к.

Кушымта.

3. Эй, кызлары – кызлары, }
Янып тора күззәре. } 2 к.

Кушымта.

4. Кызларына һуз әйтмәйек }
Ударница уzzәре. } 2 к.

Кушымта.

5. Егеттәр килгән икән, }
Пачётка менгән икән. } 2 к.

Кушымта.

6. Исемдәрен язып куйып }
Тактаға элгән икән. } 2 к.

Кушымта:

Хәтирәлә тир - лә, тир - лә, }
Хәтирәлә тир - ләй - ем. } 2 к.

8. Туй такмағы
(Свадебная частушка)

Козағыйзың якаһы

Ике яктан тартмалы.

Бөтөн козанын тапканы

Козағыйзаң артманы.

Лапикайзың килгәнәнә

Ике төшөп һөйзәң /ме/.

Урлап алған буләгенде

Ыштан итеп кейзең /ме/.

9. Киленсәк
(Невестушка)

$\text{♩} = 88$

1. Ка за ның каҫ мак лы бул һын, һый рың бай мак лы бул һын.

Тул ғат ка ның ул бул һын, у мыр ға ның май бул һын.

2. Ө йөр, о йөр йыл кы ла рың һәй ләү зәр зе тул тыр һын.

Ы рыу, ы рыу ба ла ла рың а уыл, а уыл ул тыр һын.

3. Сә сең ба шың кау зай тып уй сан бул ма, ки лен сәк.

Ауы зың ба шың ос тай тып һүз сән бул ма, ки лен сәк.

Казаның каҫмаклы булһын,
Һыйрың баймаклы булһын.

Ырыу - ырыу балаларың }
Ауыл - ауыл ултырһын. } 2 к.

Тулғатканың ул булһын, }
Умырғаның май булһын. } 2 к.

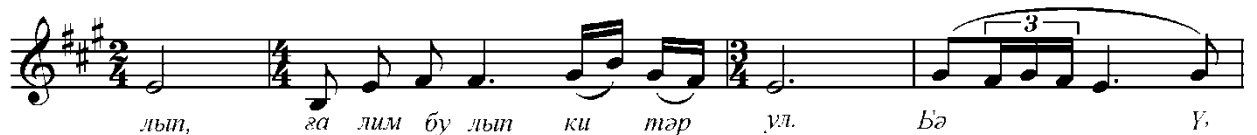
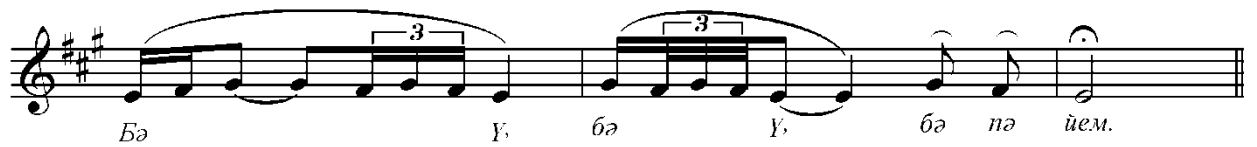
Сәсең башың каузейтып
Уйсан булма, киленсәк.

Өйөр, өйөр йылкыларың
Йәйләүзәрзе тултырһын.

Ауызың - башың оҫтайтып }
Һүзсән булма, киленсәк. } 2 к.

10. Бишек йыры
(Колыбельная песня)

♩ = 76

Йокла, балам, йом күзең,
Йомсо күзең, йондозом.
Кистән тыныс йоклаһаң,
Уйнап үткән көндөзөң.
Бәү, бәү, бәпәйем.

Өй артында бүре бар,
Йылтыр - йылтыр күзе бар.
Һыйыр һауһам кыш кабат,
Күбек һөзөп бирәйем.
Шуны эсеп бәтмәһең,
Сыбык менән бирәйем.
Бәү, бәү, бәпәйем.

Йокла, балам, йом күзең,
Йом - йом күзең йондозом.
Бәү, бәү...

Әллү - бәллү итәр ул,
Мәзрәсәғә китәр ул.
Укып етеп, зур булып,
Ғалим булып китәр ул.
Бәү, бәү, бәү, бәпкәйем.
Бәү, бәү...

11. Юраузар
(Предсказание)

$\text{♩} = 80$

Төй лө гән, төй лө гән, и ке кү зең ти лер гән, ти лер гән,
бер кү зе нә ут, бер кү зе нә тот, һи ңә, бәп кә, юк! Уш...!

Төйлөгән, төйлөгән,

Ике күзең тилергән.

Тилергән...

Бер күзенә ут,

Бер күзенә тот,

Һиңе, бәпкә, юк!

Уш...!

12. Сак - Сук бәйете
(Баит Сак - Сук)

$\text{♩} = 120$

Мен дем ботаккы, караным йән - яккы.

Ике баламны карғаным юкка. Ыу буйларынды Изел камышы,

Кар - урман дарза Сак - Сук тауышы.

Кара бүркемне алып кайтыгыз, кара бүркемне алып кайтыгыз,

Әнкәйне күрһәң, сәләм әйтегез. Әйттегез.

Мендем ботаккы, караным йән - яккы.

Ике баламны карғаным юкка. /2/

Ыу буйларынды Изел камышы. /2/

Кар - урман дарза Сак - Сук тауышы. /2/

Кара бүркемне алып кайтыгыз. /2/

Әнкәйне күрһәң, сәләм әйтегез. /2/

13. Сак - Сук бәйете
(Баит Сак - Сук)

♩ = 160

1. Мә зрә сә лә пы я ла и шек. Сак пенән Сук тың тауышын и шет.

2. Мә зрә сә лә пы я ла и шек. Сак пенән Сук тың тауышын и шет.

3. Мә зрә сә лә ки тап тәк тә сә. Сак пенән Сук тың киткән-китә сә.

4. Ән кәй, ни гә кө нөн тук мат тың, күк ит тең. Ән кәй, ни гә

ко нон тук мат тың, күк ит тең. Өти йем кил гән сә пез зе юк ит тең.

Мәзрәсәлә пыяла ишек, /2/

Сак пенән Суктың тауышын ишет. /2/

Мәзрәсәлә китап тәктәсә.

Сак пенән Суктың киткән - китәсә. /2/

Әнкәй, ни гә көнөн тукматтың, күк иттең.

Өтийем килгәнсә пеззе юк иттең. /2/

14. Өлбизак
(Альбидак)

$\text{♩} = 80$

Өл би зак, ал би зак! Нуш кил дең шәх ри рәх мәт, ал би зак. Лә ил
лә һа, ил ал ла һы(у), Лә ил лә һа ил ал ла. Ош бу ай за һи гез
ож маһ И шек тө ре а сы лыр, сә хәр тор ган бән дә
ләр гә Нур - дин рәх мәт сә се лер. Өл би зак, ал би
зак! Нуш кил дең шәх ри рәх мәт, ал би зак. Лә ил
лә һа, ил ал ла һыу Лә ил лә һа ил ал ла.

Өлбизак, элбизак!

Нуш килдең шәхри рәхмәт,
элбизак.

Лә илләһа, илаллаһы /у/,

Лә илләһа илалла.

Ош бу айза һигез ожмаһ

Ишектөре асылыр,

Сәхәр торған бәндәләргә

Нур - дин рәхмәт сәселер.

Өлбизак, элбизак!

Нуш килдең шәхри рәхмәт,
элбизак.

Лә илләһа, илаллаһы /у/

Лә илләһа илалла.

15. Королтайға арнап
(Посвящение Курултаю)

сл. и муз. Х. Аубакировой

♩=88

Күп ме аралар үтеп, күп ме һыу зар зы ки сеп,

Кил де гез ме йырак тан, һау мы һы гыз, күнактар.

Күпме аралар үтеп,
Күпме һыузарзы кисеп,
Килдегезме йырактан,
Һаумыһығыз, кунактар.

Башкортөмдө һанайык,
Ер һыузарын барлайык,
Хәл - әхуәлен беләйек,
Бергә кәңәш төйнәйек.

Кайзан - кайзан килдегез,
Ниндәй илдәр гиззегез.
Ниндәй телде белдегез,
Ниндәй ерзәр һөйзөгөз.

16. Тиррәтләү
(Плясовая)

$\text{♩} = 108$

1. Уй пат, уй пат ер зәр зә ти бен ти бә ко лон сак.

И тәк йе цен һыз га пы п(ы) бе йә һа уа ки лен сәк.

Тир лә, тир лә, тир лә тә, тир лә, тир лә, тир лә тә,

дөр йә, дөр йә, дөр йә дә, дөр йә, дөр йә, дөр йә дә.

2. Бай зың як шы ки ле не һа уыт һа ба тул ты ра.

А ның да бар я ма ны - а уыз - ба шы сор тәй ен,

кы зын (ар лап) ул ты ра. Дөр йә, дөр йә, дөр йә дә,

тир лә, тир лә, тир лә тә. Дөр йә, дөр йә, дөр йә дә, тир лә, тир лә, тир лә тә.

Уйпат, уйпат ерзәрзә

Тибен тибә, колонсак.

} 2 к.

Тир - лә, тир - лә, тир - лә - тә, /2/

Итәк йецен һызганыш /ы/

Бейә һауа киленсәк.

} 2 к.

Дөр - йә, дөр - йә, дөр - йә - дә. /2/

Байзың якшы килене }
 Һауыт - һаба тултыра. } 2 к.

Кызын /арлап/ ултыра.

Аның да бар яманы –

Дөр - йә, дөр - йә, дөр - йә - дә, }

Ауыз - башы сөртәйеп,

Тир - лә, тир - лә, тир - лә - тә. } 2 к.

17. Тиррәтләү
 (Плясовая)

$\text{♩} = 108$

Кер гә гә гу гә гу гә гу, кер гә гә гу гә гу гә. Ки ри ги

ғаң ғыр, гаң ғыр, ти ри ти рәт тир лә ри гаң ғыр,

ти ри ти рәт тер лә ри рәт тә тир лә ри тә рин.

Кер - гә - гә - гу - гә - гу - гә - гу, }
 Кер - гә - гә - гу - гәү - гу - гә. } 2 к.

Ки - ри - ги гаң - ғыр, гаң - ғыр,

Ти - ри - ти рәт - тир - лә - ри, гаң - ғыр,

Ти - ри - ти рәт - тир - лә - ри, рәт - тә тир - лә ри - тә - рин.

18. Тиррэтлөү
(Плясовая)

$\text{♩} = 120$

А нау кил гэн ка ра бо лот яу май ки тер ти(й)һең ме. Сит ил лэр

зэн

яу сы кил гэс, ал май ки тер ти(й)һең ме. Тир лә рлит тә рә, Тир лә

рлит тә рә, Хэт тер ләт тер лит тә ри тә, хә ти тә дер рлит тә рә.

Анау килгэн кара болот

Тир - лә рлит - тә - рә,

Яумай китерти /й/ һең ме.

Тир - лә рлит - тә - рә,

Сит иллэрзэн яусы килгэс,

Хэт - тер ләт - тер лит - тә ри - тә,

Алмай китерти /й/ һең ме.

Хә - ти тә - дер - рли - тә - рә.

19. Маһисәрүәр
(Махисэруар)

$\text{♩} = 60$

Сел тәр ле лә бат мус та сын сы на як Әс мә би би кәй,

тот ма сит лә рен нән дә(й), Ма һи сәр үәр, әй, ыу а лыр.

Селтэрлелэ батмуста сын - сынаяк Әсмәбибикәй,
Тотма ситләрәннәндә /й/, Маһисәрүәр, әй, ыуалыр. /2/

Бәхетһеззә/й/ булғанда, ир - егеткәй Әсмәбибикәй
Сит илләргә китептә/й/, Маһисәрүәр, әй, юғалыр. /2/

20. Әйһәйлүк
(Айһайлюк)

$\text{♩} = 69$

Ир тән сәк кәй то роп, ай ка ра һам, әй һәй лүк.

Бер кыз йо рой һы йыр шул, ай, һәү кә ләп, һәп пәм, һәп пәү ләк кә йем.

Иртәнсәккәй тороп,

Ай, караһам, әйһәйлүк.

Бер кыз өйрәй һыйыр /шул/,
ай, һәүкәләп,
Һәппәм, һәппәүләккәйем. } 2 к.

Һызылып кына үскән

Мыйығыңды, әйһәйлүк,

Кыззар һорай сәсмә /ү/ /шул/,
ай, суғынак
Һәппәм, һәппәүләккәйем. } 2 к.

Бер азғына тороп

Һөйләшкәнсе, әйһәйлүк,

Карт инәһе йөрәй /шул/,
ай, йәүһәләп,
Һәппәм, һәппәүләккәйем. } 2 к.

Һызылып кына киткән

Кара мыйык, әйһәйлүк.

Кемдәр генә икән /шул/,
ай, уйыңда,
Һәппәм, һәппәүләккәйем. } 2 к.